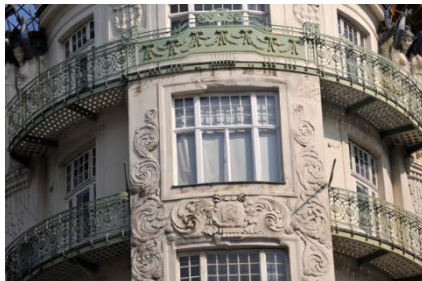

„PALAIS DES BEAUX ARTS“, Löwengasse 47

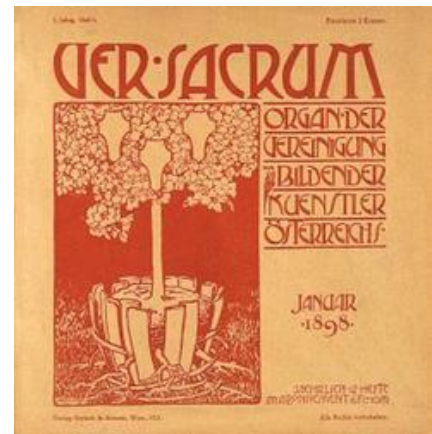
LIETUVOS AMBASADA VIENOJE
Löwengasse 47/4

cingą dekoratyvumą. „Ver Sacrum“ (lot. šventas pavasaris). Ne veltui taip vadinosi oficialus Vienos secesijos žurnalas, skleidžiantis nuo tradicinės meno mokyklos su G.Klimtu priešakyje atskilusių menininkų idėjas. Tai reiškė ir viso secesijos meninio sąjūdžio idėjinį pamatą, todėl net secesinė architektūra, tapo pilna gamtos ir pavasario – grakščių linijų, lengvų, metalinių konstrukcijų linkių, o stilizuoti floristiniai motyvai užvaldė tiek tradicinius gipso reljefus, tiek modernias dekoro formas.

Šį kartą – ne apie reikalus. Šį kartą – apie pavasarį, grožį, moteris ir... įspūdingą pastatą, kuriame įsikūrusi Lietuvos ambasada Vienoje. Mat retas jame apsilankantis, gyvenantis ar dirbantis, o juo labiau retas jį fotografuoti atklystantis turistai žino šio kadaise garsaus secesinės architektūros paminklo istoriją. O pavasarį, skvere priešais langus žiedais apsipylus raudonlapėms slyvinėms vyšnioms (*Blutpflaumen*), ji prašyte prašosi iškeliami į dienos šviesą.

Taigi, pradėkime nuo pavasario, nes būtent jis labiausiai išryškina *Art Nouveau*, o Vienoje – *Jugendstil* arba secesijos, – maištingojo 19 amžiaus pabaigoje iškilusio meno stiliaus ryšį su atgimtančia gamta, jo novatoriškumą, gyvybingumą ir gra-

VER SACRUM: PIRMOJO NUMERIO VIRŠELIS, 1898

Pastatas, kuriame įsikūrusi Lietuvos ambasada, savo įmantria puošyba yra akivaizdus secesinės architektūros pavyzdys. Fasadą puošia gipso reljefai augaliniais ir moteriškų figūrų motyvais, ritmą kuria gausiai jais dekoruoti erkeriai. Į akis krenta puošnūs pusapvaliai metalinių konstrukcijų balkonai raitytais metalo turėklais ir apvaliomis skylėmis dekoruotomis grindimis – puikiai išnaudota *Art Nouveau* archi-

tektų atrasta ir pamėgta metalo kaip statybinės medžiagos teikiama laisvė. Įėjimą dengia pusapvalis, raitytos metalo konstrukcijos laikomas stogelis. Lenktos formos pabrėžia ir atkar-toja suapvalintą fasado kampą – pagrindinę pastato kompozi-cijos ašį, suteikiančią jam erdvės bei didybės išpūdį, ir linijomis veda žvilgsnį aukštyn link pagrindinio akcento – grakštaus kampinio bokšteliu su laikrodžiu ir jį iš abiejų pusių rėminan-čiomis skulptūrinėmis trijų moteriškų figūrų, laikančių auksinį žemės rutulį, kompozicijomis.

Būtent šios skulptūros ir jų reikšmė intriguoja labiausiai. Yra žinoma, kad secesinės architektūros ornamentas turėjo ne tik pažymėti pastato konstrukciją ir technologiją, bet ir simboliškai parodyti jo funkcijas. Tad kas tos trys gracingos būtybės, ant

pečių iškėlusios pasaulį? Idė-jinės alegorijos, mūzos, deivės, moters simbolis? Čia pa-galiau priartėjame prie mo-terų ir grožio, nes įsigilinus į pastato istoriją pasirodo, jog jį projektavo ir 1908 -1909 metais pastatė broliai archi-

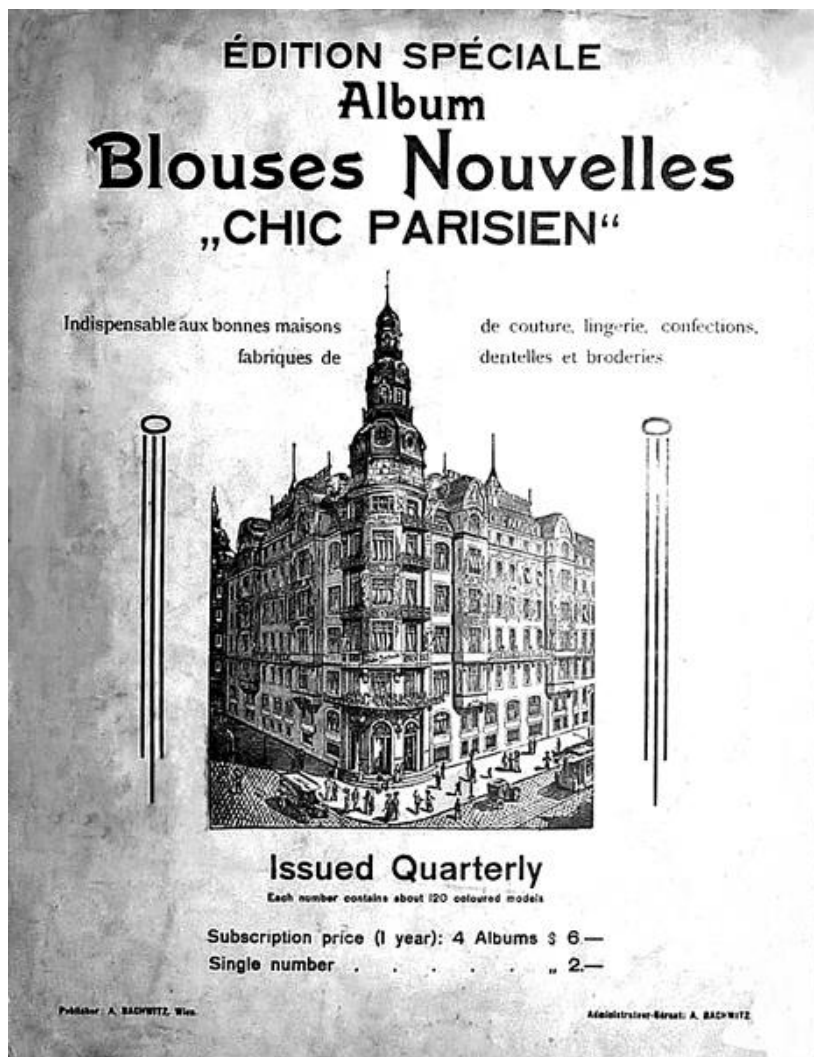
tektai Josefas ir Antonas Drexleriai mados dizainerio, mados namų „*Atelier Bachwitz*“ ir didžiulės leidyklos savininko Arn-oldo Bachwitzo užsakymu – kaip naują jo leidybos imperijos centrą.

Taip prasmę įgauna ir užrašas „*PALAIS DES BEAUX ARTS*“ ant fasado, ir susipynusios raidės „*AB*“, tarsi herbai įrėmintos fasadą puošiančiuose reljefuose, – „*Atelier Bachwitz*“. Taip pat pa-aiškėja ir bronzinio moterišką procesiją vaizduojančio bareljefo, puošiančio ištaigingą pastato foje, reikšmė. Arnoldas Bachwitzas mados versle buvo garsus tarptautinio lygio žaidėjas, kurio mados

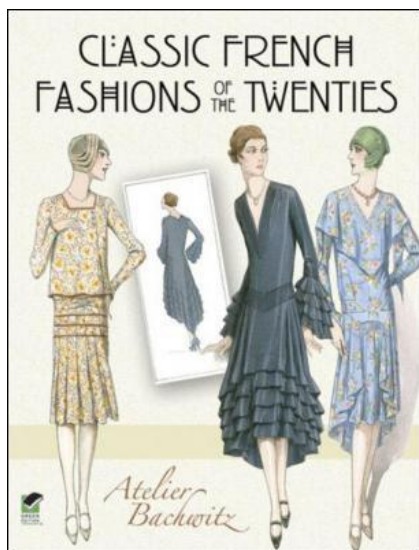
žurnalų rinkinių galima rasti net ir Metropolitan meno muziejuje Niujorke. Jo mados leidykla „*Chic Parisien*“, vėliau perva-dinta į „*Arnold Bachwitz AG*“, apie 1938-uosius metus jau di-

PAGRINDINĖ CHIC PARISIEN BŪSTINĖ, LÖWENGASSE 47, VIENA
 Didesnės rezoliucijos nuotraukoje virš įėjimo stogelio matyti didelis užrašas „Chic Parisien“

džiavosi ilga ir turininga istorija. Pirmasis žurnalas „Der Modezeichner“ buvo išleistas 1898 metais, po jo sekė visa eilė kitų žurnalų ir katalogų, tokių, kaip „Chic Parisien“ (1898-1929), „Die große Mode“ (1900-1922), „Die elegante Frau“ (1900-1929) arba „The Coming Season“ (1920-1929). Leidiniai buvo platinami ne tik Vienoje, bet ir kituose didžiuosiuose pasaulio miestuose – Paryžiuje, Niujorke, Londone, Berlyne, Madride, Lisabonoje, Briuselyje, Prahoje, todėl daugelis jų buvo parengti trimis kalbomis. Mados namų pavadinimą ir ypač prancūzų kalba leistus žurnalus „Chic Parisien“ bei „Beaux Arts de Modes“ yra girdėjęs kone kiekvienas mados istorijos žinovas ir vintažinio stiliaus gerbėjas. Aukcionuose internete galima įsigyti originalių litografijų ir žurnalo puslapių su ranka pieštomis iliustracijomis, o 1929 metų „Atelier Bachwitz“ katalogas 2013 metais išleistas iš naujo.

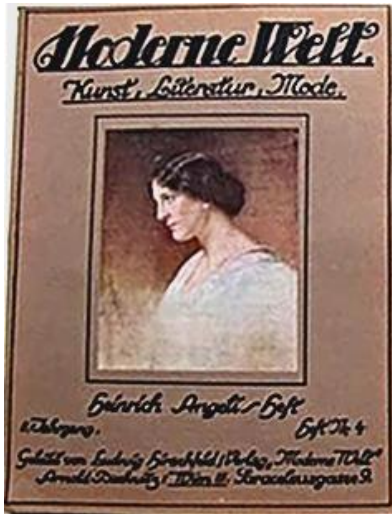

2013 METAIS IŠLEISTAS 1929 METŲ ATELIER BACHWITZ KATALOGAS

PUSLAPIS IŠ „CHIC PARISIEN“ 1913 METŲ KATALOGO

1938 metais leidykloje „Arnold Bachwitz AG“ dirbo apie 320 darbuotojų, o be mados žurnalų čia buvo leidžiama apie 50 kitų įvairiausio žanro leidinių, kurių tiražai – nuo 1 300 iki 60 000 egzempliorių. Tarp jų – kultūros žurnalas „Moderne Welt“, vienas įdomiausių leidinių to meto vokiečiųkalbėje aplinkoje, spausdinęs iškiliausių austrų rašytojų, tokių kaip Hugo von Hofmannsthal ir Raoul Auernheimer, tekstus, o 1924 metais publikavęs garsios mados fotografės ir portretų meistrės Doros Kallmus (Madame d’Ora) nuotraukas. Jos darbai stebina drąsiu ir atviru požiūriu į moterį, secesiniu „klimtišku“ dekoratyvumu, o jos gyvenimo istorija būtų verta atskiro dėmesio dėl itin nelengvo kelio, kurį jai teko nueiti kovojant dėl vietos ir pripažinimo išskirtinai vyriškame fotografijos pasaulyje bei slaptantis nuo holokausto Paryžiuje.

DOROS KALLMUS (MADAME D’ORA)
FOTOGRAFIJA

Atskiro paminėjimo verta įdomi detalė, kad kultūros žurnalo „Moderne Welt“ redakcijoje Löwengasse 47 dirbo daugelio to meto rašytojų, poetų ir dailininkų mūza, kultūros elito pamėgtos bohemiškosios kavinės *Café Central* karalienė Emma Rudolph,

EMMA RUDOLPH, (EA VON ALLESCH)

vėlesne pavarde Ea von Allesch. Leidinyje ji recenzavo knygas ir nuo pirmojo numerio (1918m.) rašė tekstus dvidešimties puslapių mados priedui. Ypač įdomūs ir savotiškai ironiški jos mados tendencijų aprašymai, susipynę su socialiniais pastebėjimais, pavyzdžiui: „Su kiekvienu žingsniu mūsų pasaulis mažėja. Dideliais šuoliais, deja, mes niekur pažengti negalime, tad nieko nuostabaus, jog 1918 metų mada mums vėl dovanoja siaurą sijoną.“ („*Enger wird die Welt mit jedem Schritt. Da wir leider in keiner Hinsicht große Sprünge machen können, ist es wohl nur in der Ordnung, dass uns die Mode 1918 den engen Rock wieder schenkt*“).

Tačiau Ea von Allesch mums įdomiausia tuo, kad jos asmenybė leidžia savotiškai prisiliesti prie to meto moters pasaulio – tokio, koks jis atsispindi ją vaizdavusių poetų ir dailininkų žvilgsnyje.

Kilusi iš smulkių miestiečių šeimos – itin nepalankių pradinių sąlygų moteriai, kelią į aukštuomenę ji skynėsi per ryšius su menininkais ir dažnai pozuodama dailininkams. Tokią ją – trapią, bet savimi pasitikinčią viliokę, sunkiai įskaitomu žvilgsniu veriančią žiūrovą, matome 1904 metų G.Klimto paveiksle „Wasserschlangen II“ („Vandens gyvatės II“). Tuo metu, kai pozavo šiam paveikslui, ji gyveno

JAMES HENRY SKENE, EMMA RUDOLPH IR ALFRED POLGAR
APIE 1904

G. KLIMTAS „WASSERSCHLANGEN II“, 1904-1907

beprotybės pakirsta Ofelija plūduriuoja srauniame upelyje apsupta gėlių, dainuoja nesuvokdama pavojaus, į kurią patekusi, tarsi kankinės ar šventosios iškeltomis rankomis, rodančiomis nekaltumą, tarsi kažkam atsiverdama, atsiduodama, susitaikydama ir nugalėdama (prisiminkime dar ir šio paveikslo interpretaciją Larso von Triero „Melancholijoje“). *Femina fragile* ir *Femina fatale*, – du pradai, besipinantys tiek moters atvaizduose tapyboje, tiek Doros Kallmus fotografijose, tiek „Atelier Bachwitz“ drabužių dizaine ir piešiniuose, tiek tikruose gyvenimuose. Šie du pradai, regis, susipynę ir ambasados pastatą puošiančiose skulptūrinėse moteriškos, trapios figūros gracingai žemyn nuleistais žvilgsniais,

JOHNO EVERETTO MILLAIS' „OPHELIA“, 1852

viename bute su dviem mylimais vyrais – austrų rašytoju, vienu garsiausių Vienos modernizmo kūrėjų Alfredu Polgaru ir anglų pianistu James Henry Skene, visus tris kankinusiuose *Ménage à trois* santykiuose. Kitas austrų rašytojas Arthuras Schnitzleris savo dienoraštyje ją vadino „*Wasserleiche*“ – skenduole, turėdamas omenyje garsųjį Johno Everetto Millais' 1852 metų kūrinių „Ofelija“, kur

nepatogiai nuo svorio užlenktomis rankomis laiko pasaulį. Jos yra pasaulio grožio ir įkvėpimo, gyvybės ir atsinaujinimo šaltinis, pulsuojančias ir nenusipėjamas, tarsi pati mada.

Broliai architektai Drexleriai neatsitiktinai laikomi vienais reikšmingiausių amžių sandūros architektų, sugebėjusių kiekvieną statinį individualizuoti taip, kad jis ne tik atspindėtų užsakymo paskirtį, bet ir išreikštų stiliaus pažangą bei vis stiprėjančią ryšį su tautine tradicija.

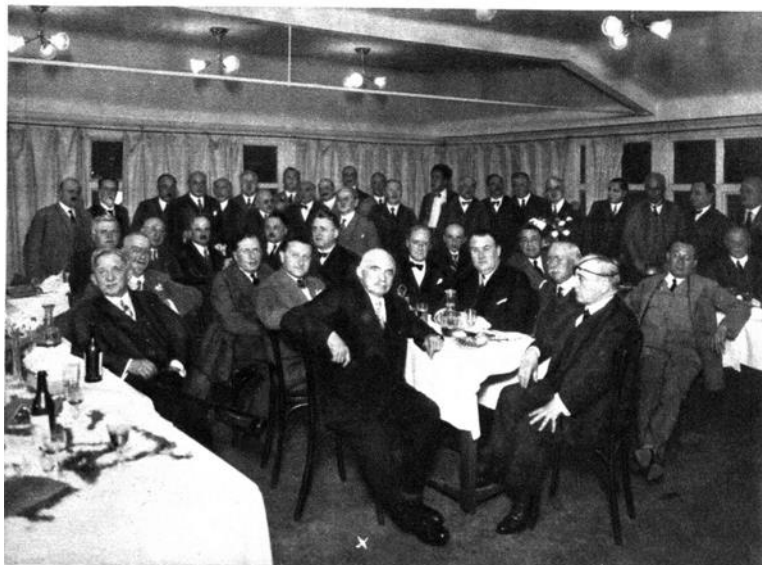
Architektų biurą 1873 metais įsteigė vyresnysis brolis Josefas Drexleris, tačiau jo veiklos pradžia nebuvo itin sėkminga, o po žmonos mirties jam sutriko nervai ir jis daug laiko praleido psichiatrinėje ligoninėje. 1883 metais, po studijų ir daug vertingų pažinčių atnešusio darbo Budapešte, prie jo prisijungė jaunesnysis brolis Antonas Drexleris ir nuo tada biuras, pasivadinęs „Broliai Drexleriai“, ėmė klestėti. Už sėkmingą veiklą Austrijoje ir gretimose šalyse jie buvo įvertinti dviem reikšmingais apdovanojimais, tačiau 1912 metais dėl neaiškių vidinių nesutarimų biuras iširo ir apie tolimesnę brolių karjerą nelieka jokių duomenų. „PALAIS DES BEAUX ARTS“ Löwengasse 47 buvo vienas monumentaliausių jų kūrinių, puikiai atitikęs turtingos įmonės ir Vienos mados pasaulio centro poreikius.

JOSEFAS DREXLERIS
1901

ANTONAS DREXLERIS
1901

Ein Festabend im Wiener Feislerklub. Kommerzialrat Arnold Bachwitz (X), Begründer und Präsident der Bachwitz A. G., feierte kürzlich seinen 75. Geburtstag im Kreise der Mitglieder des allberühmten Wiener Feislerklubs.
Phot. J. Scherb, Wien.

75-ASIS ARNOLDO BACHWITZO JUBILIEJUS, 1929 METAL IŠKARPA IŠ LAIKRAŠČIO „WIENER BILDER“, A. BACHWITZAS SĖDI PER VIDURĮ

Apie patį pastato užsakovą ir savininką Arnoldą Bachwitzą ar jo šeimos narius internetu prieinamų duomenų, deja, itin maža. Tačiau nesunku nuspėti, kad jo mados imperijos ir šeimos likimas buvo tragiškas. Neatsitiktinai daugiausia istorinių duomenų sukasi apie visam pasauliui ir ypač žydų tautai lemtingus 1938 metus, kai Vokietijai prisijungus Austriją (*Anschluss*), žydų įmonės buvo konfiskuotos arba „išvalytos“ nuo ne arijų kraujo (*Arrisierung*), t.y. priverstinai nupirktos už minimalią kainą, dažnai nesumokant nė tos pačios. Pats Arnoldas Bachwitzas mirė 1930 me-

tais, savo sukurtos mados imperijos klestėjimo laikotarpiu, tačiau jo našlė Rosine Bachwitz, 1938 metais vykdant firmos „valymą nuo žydų“, kartu su dukra ir dviem žentais pirmiausiai buvo išmesta iš akcininkų valdybos, o 1942 metais nužudyta Theresienstadto koncentracijos lageryje. Jų vyresnioji dukra pianistė Alice Strel tais pačiais 1942 metais žuvo neaiškiais aplinkybėmis

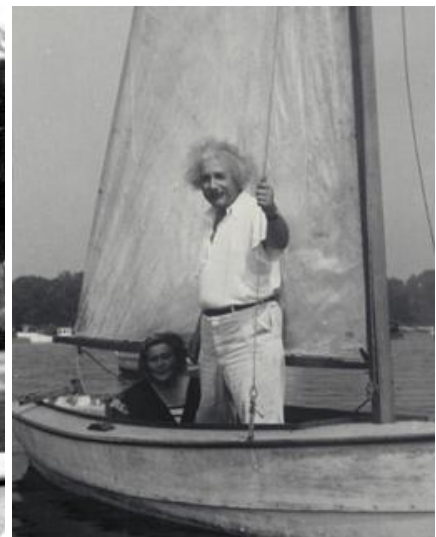
mirtininkus iš Prahos vežusiam traukinyje. Jos memorialiniame antkapyje nurodyta mirties vieta – Talinas.

Antroji dukra Grete Lebach, kuri su vyru gyveno Berlyne ir labai artimai bendravo su Albertu Einsteinu (daugelio šaltinių teigimu, jų santykiai buvo daugiau, nei draugiški), mirė nuo vėžio 1938 metais Vienoje.

GRETE LEBACH IR ALBERTAS EINSTEINAS HUNTINGTONE, LONG ISLAND (1937)

ALICE STREL, IŠKARPA IŠ MEMORIALINIO DOKUMENTO

Gretės Lebach sūnus iš pirmosios santuokos Theodore Gottliebas buvo kalinamas Dachau koncentracijos lageryje tol, kol už 1 reichsmarkę pardavė vokiečiams savo tėvų turtą ir pabėgo į Šveicariją. Iš ten už azartinį lošimą šachmatais jis buvo deportuotas į Austriją, o iš čia su Alberto Einsteino pagalba pabėgo į JAV. Amerikoje jis išgarsėjo kaip Brolis Teodoras (Brother Theodore), komikas ir aktorius, sukūręs surūgusį, pagiežos ir pykčio pasauliui kupiną personažą, liejantį nenutrūkstamus sąmonės srauto monologus, dažną pokalbių šou svečią. Save jis vadino ne estrados

Brolis Teodoras

komiku, o estrados tragiku. Paskutinis filmas, kuriame jis vaidino, buvo filmas su Tomu Hanksu „Kaimynai“ („The Burbs“) 1989 m. Brolis Teodoras mirė 2001 metais, o jį iki šiol primena juodo sarkazmo kupina citata: *It is fatal to be right when the rest of the world is wrong.* („Koks mirtinas prakeiksmas būti teisiam, kai visas pasaulis klysta“)

Brolis Teodoras Davido Lettermano šou

1940 metais „išvalytos“ ir nusavintos Bachwitso leidyklos akcijos buvo parduotos Vokietijos Darbo Frontui (*Deutschen Arbeitsfront, DAF*), o 1941 metais ji pervadinta į „*Wiener Weltmode-Verlag AG*“. Jos leidinių spektras buvo smarkiai išplėstas

– buvo leidžiami ne tik mados, bet ir literatūros, tapybos, skulptūros, muzikos ir fotografijos leidiniai. Be leidybos, firma užsiėmė ir prekyba menu bei vertinimu, patentų išdavimu. Iš to, kokius didžiulius finansinius resursus VDF investavo į šią veiklą, buvo matyti, kad leidyba turėjo persmelkti visas svarbiausias visuomenės gyvenimo sritis ir kultūrinius poreikius bei per meną vykdyti nacionalsocialistinės ideologijos politinį švietimą.

1946 metais „*Wiener Weltmode-Verlag AG*“ leidykla, kaip ir visas VDF turtas perėjo Austrijos respublikai, jai buvo paskirtas administratorius. Ankstesnių savininkų, pageidavusių atgauti nuosavybės teises į 1938 valdytą turtą, neatsirado. Nuo to laiko leidykla egzistavo tik ant popieriaus, nes valstybė nesugebėjo jos nei likviduoti, nei kaip nors parduoti, o administratoriaus atlyginimas tuščiai rijo buvusio firmos kapitalo likučius. Tik po 1956 metais pasirašytų Vokietijos ir Austrijos sutarčių, kai įmonė vėl buvo perduota VDF turtinių teisių perėmėjams Vienoje, 1958 metais ji buvo galutinai likviduota, nes nevykdė jokios veiklos ir neturėjo jokio kapitalo.

Tokia – grožio, pavasario, įkvėpimo ir liūdesio pilna „*PALAIS DES BEAUX ARTS*“ Löwengasse 47, prie kurio dabar garbingai plevėsuoja Lietuvos vėliava, istorija. Žinoma, tai gana paviršutiniškas ir subjektyvus žvilgsnis, kurį turėtų papildyti kruopštesnis istorinių šaltinių tyrimas. Tačiau kol kas mes tikimės, kad užsukę į Lietuvos ambasadą Vienoje, bent trumpam kilstelėsite akis pasigrožėti įspūdingu statiniu, menančiu audringus pasaulinio garso Vienos mados imperijos centro laikus.

Parengė Eglė Raudonikienė

